

ביאורים

כפי שראינו, הוכיח ר' מאיר ששם "בנים" לא יכול לסור מישראל לעולם. אך עדיין יש מקום לסבור שכאשר טרים מעבודתו וחוטאים, ייפגם הקשר ולשם "בנים" ילווה תואר של חסרון, כשם שבן המורד באביו עדיין מכונה בנו אך לשמו מצורף התואר "בן מורד" וכדומה. אולם הנביא הושע מלמדנו שגם במצב הרוחני הנמוך ביותר אליו ניתן להגיע אין שום תואר שלילי הנלווה לשם.

הסיבה לכך היא מקור הקשר בין ה' לישראל. אם סיבת הקשר הייתה מכוח רצונם של ישראל ובבחירתם, לא היה היגיון בכך שכאשר הם מפירים את הכללים ומואסים בקשר עדיין יהיו נתונים בו ולא יתנתקו ממנו. אך מקור הקשר בין ה' לישראל אינו בבחירת ישראל לעבוד את ה' אלא בקביעה חד צדדית מאת ה' שישראל יהיו בניו, משום כך הם בריאה מיוחדת. עם ישראל התייחדו בתכונותיהם המיוחדות, כי כך הם נבראו כעם עליון, גדול וקרוב לה'. ישראל הם בריאה שכולה טוב מוחלט ושלמה בתכלית השלמות, ואם-כן כל פגם שנעשה על-ידי מעשיהם הרעים אינו קשור מהותית אליהם אלא הוא כעין לבוש חיצוני וקליפה שעוטפת ומכסה את הטוב הפנימי באופן עראי, בלי שינוי של ממש בו. מצד זה נקראים ישראל בנים מעולים שכל מום אין בהם, ואף על פי שזמנית פגמו את הטהרה, היא עתידה לחזור לקדמותה ולגלות את תוכנה האמיתי. לכן גם בעיצומו של הזמן שבו חל הפגם הם ממשיכים להיקרא בנים מעולים.

פגם זמני וחולף שאינו מתאים לטבע הדבר אינו חשוב כלל כפגם. חז"ל מיישמים עקרון זה גם בדיני עדות. לאדם חרש אסור להעיד, בין אם ראה את המקרה שעליו הוא רוצה להעיד בזמן שהיה חרש ובין אם הוא מגיע להעיד בבית דין כאשר הוא חרש. אמנם אדם בריא שהיה חרש בתקופה שבין ראיית המקרה לזמן של העדות בבית דין - עדותו כשרה, כיוון שבתחילתו וסופו הוא אדם בריא, והחרשות היא דבר מקרי אצלו.

הרחבות

• נתתי לו תורה תבלין

פי יסיר לב האֶבֶן מֵעַל לְבָבִים. המהר"ל מתייחס בדבריו למאורע העתידי: "ונתתי לכם לב חדש, ורוח חדשה אתן בקרבכם, וְהִסְרֹתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם, ונתתי לכם לב בשר" [יחזקאל לו, כו]. נחלקו הדעות איך תתבצע בפועל הסרת לב האבן, ההליכה בדרכי ה' ולא ההליכה אחרי עצת היצר.

לדעת הרמב"ן, יתרחש שינוי בטבע האנושי, וייעקר היצר הרע: "לימות המשיח, תהיה הבחירה בטוב להם טבע, לא יתאווה להם הלב למה שאינו ראוי ולא יחפוץ בו כלל... כי החמדה והתאווה ערלה ללב, ומול (מלשון ברית מילה) הלב הוא שלא יחמוד ולא יתאווה. וישוב האדם בזמן ההוא לאשר היה קודם חטאו של אדם הראשון, שהיה עושה בטבעו מה שראוי לעשות... וכן נאמר ביחזקאל 'ונתתי לכם לב חדש'" [דברים ל, ו].

הרמב"ם חולק על דעת הרמב"ן, וסובר שהסרת היצר הרע תתרחש בעקבות העיסוק בתורה, אך לא יהיה שינוי בטבע: "נתאוו כל ישראל, נביאיהם וחכמיהם לימות המשיח, כדי שינוחו ממלכויות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצוות כהוגן, וימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה כדי שיוכו לחיי העולם הבא. לפי שבאותן הימים תרבה הדעה והחכמה והאמת... ונאמר 'והיסירותי את לב האבן מבשרכם'" [תשובה ט, ב].

הרמב"ם מזכיר יסוד זה גם לימינו, איך להתרחק מהרהורי עֲבָרָה: "יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה" [איסורי ביאה כב, כא].

וּמִפְּנֵי כִּי עֲדִין יֵשׁ לוֹמֵר, כִּי אִף אִם יִשְׂרָאֵל הֵם בְּנִים שֶׁל 'הַסִּבָּה הַרְאֵשׁוֹנָה, הֵם דָּבָר חָסֵר כְּאֲשֶׁר הֵם חוֹטְאִים, וְעַל זֶה אָמַר כִּי נִקְרְאוּ בְּנֵי מְעַלִּי, כְּדָכְתִּיב (הושע ב, א): בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יֹאמַר לֹא עָמִי אַתֶּם יֹאמַר בְּנֵי אֵל חַי אַתֶּם. וְדָבָר זֶה, שְׂרוּצָה לוֹמַר שֶׁהֵם בְּנֵים בְּאֵין חֶסְרוֹן, כִּי הַחֶסְרוֹן גַּם כֵּן הוּא מֵצֵד יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם הֶעֱלוּל, מֵצֵד הַזֶּה הוּא הַחֶטָּא. אֲבָל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא הֶעֱלָה, בְּרָא יִשְׂרָאֵל בְּלֹא חֶטָּא, כִּי הַדָּבָר שֶׁהוּא מֵצֵד הֶעֱלוּל יֵשׁ הַסִּרָה, כִּי יִסִּיר לֵב הָאֶבֶן מֵעַל לְבָבִים, מֵאַחַר שֶׁאֵין זֶה רַק מֵצֵד הֶעֱלוּל, וְלִכְךָ נִקְרְאוּ יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מְעַלִּי. כִּי מֵצֵד שֶׁנִּבְרָאוּ מִן הֶעֱלָה הֵם בְּתַכְלִית הַטּוֹב, וְאִם הִלְכוּ אַחַר יִצְרָם, אֵין זֶה מֵצֵד עֲצָמִים, רַק הוּא דָבָר מְקַרָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶק שְׂאֵחַר זֶה. מְכַל מְקוֹם, כִּינּוּ שֶׁהֵם טוֹבִים מֵצֵד עֲצָמִים, שֶׁכֵּף נִבְרָאוּ מִן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּשִׁלְמוֹת, בְּשִׁבִיל זֶה נִקְרְאוּ בְּנֵי מְעַלִּי. וְתַחֲלַת בְּרִיאָתָם הָיָה בְּטוֹב וּבְשִׁלְמוֹת, רַק כִּי אַחַר כֵּךְ מֵצֵד עֲצָמִים נִעֲשׂוּ רְעִים. וְאֵל דָּבָר זֶה יֵשׁ סְלוֹק וְהַסִּרָה מִן הַחֶטָּא, כִּי יִשׁוּבוּ מִדְּרָכָם. וְדָבָר שֶׁהוּא עַל עֲנִין שֶׁתְּחַלְתוּ טוֹב וְסוֹפוֹ טוֹב, אִף עַל גַּב שֶׁבְּאֲמִצְעוֹ אֵינוֹ טוֹב נְחָשֵׁב כְּאֵלוֹ הָיָה טוֹב מֵרֵאשִׁיתוֹ עַד הַסּוֹף. לִכְךָ אָמְרוּ זְכָרוֹנָם לְבָרְכָהּ (ב"ב קכח, א) לְעֲנִין פִּקְחִי וְנִתְחַרְשׁ וְחָזַר וְנִתְפַקַח דְּהוּי כְּאֵלוֹ הָיָה פִּקְחִי מֵרֵאשִׁי וְעַד סוֹף.

אלא שניתן לומר, שאף שישראל הם בנים לבורא, יש בהם חסרון כאשר הם חוטאים, לכן הביא את הפסוק: במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי, כלומר קראים² בנים טובים ללא חסרון. הסבר דבר זה, שנקראים בנים בלא חסרון, כי אף שהחטא הוא חסרון, החטא אינו מהותי בעם ישראל, מפני שהקב"ה ברא אותם בלא חסרון, ומה שישראל חוטאים זה מפני שהם נבראים, ובכל נברא יש חסרון. מכיוון שהם נבראו בלא חסרון מהותי,³ ממילא חטאם אינו דבר מהותי וניתן לשינוי, כאשר יסיר את לב האבן מעל לבם, לכן נקראו בנים טובים, כי מצד הקב"ה נבראו⁴ באופן השלם ביותר. כשעם ישראל הולכים אחר היצר וחוטאים, אין זה⁵ נובע ממהותם, אלא זה דבר מיקרי. ענין זה יובהר עוד בהמשך הפרק. גם מצד ישראל ברור עניין זה, כי הם נבראו באופן שלם, ומהותם טובה, לכן נקראים בנים טובים. חטאם הוא לאחרי בריאתם, ומצידם הוא החטא, לכן לחטא כזה יש ביטול ומחיקה, כאשר ישובו מדרכם הרעה. כל דבר שתחילתו טוב וסופו טוב, אף שבאמצעו יש קלקול, נחשב כטוב מתחילתו ועד סופו. לכן אמרו חכמים,⁶ לעניין שומע, שידע עדות ובאותה שעה היה כשר להעיד, והתחרש ונפסל לעדות, וחזר לשמוע ושוב כשר לעדות, שיכול להעיד עדות שידע בשעה שהיה שומע לפני התחרשותו, כי הוא נחשב כאילו היה שומע כל הזמן.

החטא מיקרי, ולכן נקראו "בני מעלי"

